

Què és la fenomenologia de la religió? Un intent de demarcació del fenomen religiós

JUSTIFICACIÓ DEL CURS – Aquest curs parlem sobre *El fenomen religiós*; volem plantejar-nos quins són els elements essencials i comuns a les religions i especialment ens centrarem en els diversos elements que inclou el concepte del *sagrat*, que dona sentit a la vida de les persones creients, és a dir, de les persones que se senten vinculades a una experiència de *transcendència* (o com també es diu, *d'espiritualitat*).

La branca de la filosofia de la religió que parla sobre l'experiència del sagrat (o de l'espiritual) s'anomena "*fenomenologia de la religió*".

La fenomenologia de la religió assumeix que aquestes experiències de "sagrat", "transcendència" i "espiritualitat" són significatives. No expressen només valors socials més o menys idealitzats, o formes teòriques de veure el món, sinó que orienten la vida des de l'arrel. A més, compartir una determinada concepció del sagrat ens fa sentir membres d'una comunitat, dona significació i identitat als individus que en participen.

Partim de la base que les manifestacions espirituals i religioses son formes de la dimensió simbòlica humana, que s'expressa diversament segons les diferents cultures, i que és susceptible de ser analitzada racionalment.

Tenir creences religioses significa usar un determinat vocabulari i adoptar un mode de vida (unes creences, unes emocions, unes actituds...), que aquest determinat vocabulari implica. Des del punt de vista de la fenomenologia de la religió, la creença religiosa és el que en filosofia s'anomena una creença proposicional (i més vulgarment, una opinió). El problema que ens plantejem no és si aquestes creences són correctes o no, sinó si poden ser descrites i enteses.

La pretensió de la fenomenologia de la religió és *fer intel·ligible l'experiència del sagrat*; però, no tothom està d'acord sobre la manera adient d'enfocar els problemes de fenomenologia de la religió, perquè aquest estudi es basa sobre una "intuïció" del sagrat – i no en cap evidència (que és el que caracteritza metodològicament el saber objectiu). Per això mateix qui estudia fenomenologia de la religió ha de menester el que un dels fundadors d'aquesta matèria, el pensador holandès Gerardus van der Leeuw (1890-1950), anomenava *Verstehen* ("comprensió participada de l'estudis en l'observació de l'objecte del seu estudi").

La percepció del sagrat constitueix una experiència peculiar: no és objectiva; no s'experimenta arreu de la mateixa manera i (si entenem per "realitat" el món que estudia la ciència) ni tan sols podem donar per suposada l'existència real d'allò que es pretén comprendre. Podria ser perfectament que el sagrat fos tan sols il·lusori. Però per al creient és la font que dona sentit a tota la seva vida. Per tant, la fenomenologia de la religió té molt a veure amb les emocions, i amb l'àmbit del poètic, i poc amb la racionalitat instrumental o científica.

En filosofia s'anomena "contingent" allò que pot ser o no ser i s'oposa la contingència a la necessitat. Una cosa necessària és el que ha de ser absolutament. Però tots els humans ens sabem contingents. Sabem que hem de morir, que podem emmalaltir, que de vegades ens sentim tristos i no estimats, etc. La percepció del sagrat no s'estableix des de la raó, ni des de la consciència, sinó des de l'emoció. L'experiència de la contingència humana és bàsicament emocional.

Només des d'un punt de vista creient es pot dir que l'experiència del sagrat és "verdadere". Els creients consideren que a través del sagrat s'estableix un pont entre les coses que es poden veure i tocar i una altra dimensió més plena, que és el transcendent. La dimensió del sagrat no pot ser entesa per la ciència, ni tampoc s'explica per la política, però sí que resulta accessible a través de la poesia, de la música, de l'art o de qualsevol expressió de la bellesa.

Per al no-creient, en canvi, l'experiència del sagrat expressa tan sols una emoció; però això tampoc significa que sigui falsa. Les experiències sobre el sagrat i l'espiritual simplement "es tenen o no es tenen", "s'experimenten o no s'experimenten". En tot cas, però, poden ser observades i descrites amb més o menys claredat i tenen conseqüències no només sobre la pròpia vida sinó sobre grups humans sencers. La manera com es concep el sagrat té conseqüències sobre la moral, la política, la sexualitat, etc.

En la fenomenologia de la religió no es pretén discutir si una religió és "verdadere", sinó descriure i interpretar la forma o la manera com alguns individus –els creients– experimenten l'espiritualitat i el sagrat com a misteri.